

VIZUALNI KOMENTAR V MEDIJIH

S podobo ustvariš svet, ki ne potrebuje teksta

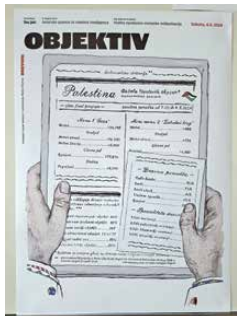
Ilustrator Matej Stupica je z občinstvom delil svoj pogled o pomenu vizualnega komentarja v današnji medijski krajini

Matic Majcen

Vizualnega ustvarjalca s sedežem v Ljubljani krasi širok razpon dejavnosti. Ustvarja instalacije, predstave, knjige, slike, stripe, sodeluje z glasbeniki, vseeno pa ga večina pozna kot risarja in ilustratorja. Prav letos obeležuje 20 let dela za Dnevnikovo sobotno prilogo Objektiv, njegove ilustrirane naslovnice, s katerimi se odziva na domače in svetovno družbeno dogajanje, pa so mu prinesle že več nagrad. Diplomant Akademije za likovno umetnost in oblikovanje v Ljubljani je na prvem mednarodnem stripovskem festivalu Primaruha! v Mariboru nastopil v dvojni vlogi: v razstavišču Urban je na ogled razstava njegovih ilustracij, v soboto pa se je v Vetrinskem dvoru v pogovoru z Anjo Zag Golob predstavil še obiskovalcem in obiskovalcem festivala.

Ko se srečata Trump in dadaizem

Kaj sploh pomeni, ko rečemo, da nekdo namesto v besedah razmišlja v podobah? Jezik v sferi vizualnega deluje drugače, pravi Matej Stupica. "Sicer gre prav tako za nek dok. Poskušal sem razviti svoj risarski slog, ki je surov in iza

Palestina kot meni v restavraciji. Naslovnica ilustracija Mateja Stupice za Dnevnik Objektiv 4. maja 2024. Foto: Matic Majcen

svojo sintakso. Dandanes se velikokrat pogovarjamo o jeziku, ki ga je v javni prostor prinesel Donald Trump. Njegov način govora mi je velika inspiracija - in to tudi poskušam izražati skozi svoje risbe. Gre za jezik, ki je razstavljen na neke čisto enostavne dele, ki jih nato premeščam sem in tja. Kot da bi se srečala Trump in dadaizem."

Vseeno pa je bil ta pristop rezultat potrpežljivega, dolgoletnega dela. Dnevniku se je namreč pred 20 leti pridružil še kot najstnik, ko je bil na tem področju še povsem neizkušen. "K časopisu sem prišel, ko sem imel 18 let. Nobene predstave nisem imel, kaj je to časopisna ilustracija, niti nisem spremljal nobenih ilustratorjev. Preprosto sem rekel, da bi rad delal pri njih. Rekli so mi, da začnem naslednji teden. Še dobro, da uredniška politika takrat ni bila tako stroga. To je bilo leta 2006, čas prve Janševe vlade. Takrat se mi je zdelo, da bi bilo treba nekaj povedati o tem."

Na ta način se je dokopal do filozofije, ki posega v jedro tega, kaj vizualni komentar sploh je. "Moja osebna borba je bila, da sem poskušal risbo odlepiti od teksta. Da deluje samostojno. Da s pomočjo podobe ustvariš samosvojev svet, ki ne potrebuje več teksta. Na ta način sem poskušal tudi sam biti neke vrste novinar in ne samo dekorator teksta."

Palestina kot meni v restavraciji

Anja Zag Golob je sogovornika izzvala z opažanjem, da so ilustracije kot vizualni komentari aktualnega dogajanja vse bolj prisotne v medijskem prostoru in da je to morda celo vzpodbudil vzpon trumpizma. Matej Stupica je do tovrstnih opažanj bolj zadržan, celo pesimističen. Kot pravi, se je odločnejši obrat k ilustraciji v primeru Dnevnikovega Objektivja bolj zgodil po naslednjem manjših dogodkov. "Pri nas se je to zgodilo po zaslugi Sama Ačka, ki je bil urednik in je naredil prenovo Objektivja. Po njegovi zaslugi je priloga šla v t. sm. Preprosto je bil pravi trnček za to in je rekel, da 'zdaj bo pa tako'. Na žalost

Matej Stupica na festivalu Primaruha! v Vetrinskem dvoru. Foto: Tadej Regent

se mi zdi, da je to ob Večeru in Mladini bolj izjema."

Stupica se mi povsem strinja z opažanjem, da je prevlada vizualnega nekaj dobrega. "Danes smo preplavljeni s podobami. Ko nekaj postane zelo vidno, pa s tem tudi izgublja moč. Nisem prepričan, da kaj spremenimo, ko dogodke komentiramo. Danes vsi vse vemo - in vemo tudi to, da če to povemo, se ne bo nič spremenilo. Mogoče pa je nekaj dobrega že samo to, da imamo sami potrebo, da moramo to početi."

"Danes smo preplavljeni s podobami. Ko nekaj postane zelo vidno, pa s tem tudi izgublja moč"

Na ta način je nastala ena njegovih najbolj izvirnih vizualnih domislic, ko si je za naslovnico Objektivja v začetku maja 2024 Palestino zamislil kot meni v restavraciji, v kateri je v "slow food kulinaricnem doživetju" mogoče naročiti mrtve, ranjene in pogrešane. Prav s to naslovnico je povezana tudi zabavna anekdota, ki ponazarja omenjeno potrebo po vizualnem komentiranju.

"To je bilo v času pokolov v Palestini. Rekli so, naj naročim nekaj na temo ljubljanske kulinarike. To me je tako razjezilo, da sem - ne da bi jim karkoli povedal - naredil nekaj čisto drugega. Nastala je ta naslovnica s Palestino. Zanimal sem jo poslal pol ure pred rokom, tudi preden je šel časopis v tisk. Prvič v vseh letih mojega sodelovanja s časopisom sem dobil klic urednika. Rekel je, da nisimo bili tako zmenjeni in da je

bila tema kulinarika v Ljubljani. Odvrnil sem mu, da je vse pač tako naredil. Rekli so mi, da je ideja malo neokusna. "Verjetno res", sem odgovoril."

Tudi izzivalne objave gredo hitro v pozabo

Ta naslovnica pa je Mateju Stupici ponazorila še nekaj drugega. Da kljub provokativnosti ilustrator pravzaprav prejme zelo malo odzivov na svoje delo. "Tudi po objavi je šlo vse normalno naprej. Nobenega odziva ni bilo. Naslednji dan je bila objavljena nova risba in vse je šlo normalno naprej". Ne gre samo za manjšo občutljivost ljudi na vizualne stimulanse, tudi rok trajanja še tako izzivalnih objav je vsekraj. V dnevnem časopisu je članek ali risba aktualna 24 ur, danes zaradi hitre logike družbenih omrežij še bistveno manj kot to.

"Nikoli mi ni uspelo nikogar neposredno sprovcirati z mojimi podobami. Izjema je bila serija, ki sem jo imel v Ljubljani, kjer sem imel zakupljenih nekaj oglasnih plakatov. Šlo je za projekt Fuga za narod platforme Via negativa. V njihovih delih je nasploh veliko golote. Rekel sem, da tu ne bo problema, ker gre samo za risbo. Pa se je tri dni kasneje že oglašil Aleš Princ in se zbnul zaradi golote. Tako da je podjeje gole predele podobne zakrilo s črnim kvadratom."

Matej Stupica pravi, da sam noče posegati po provokaciji zaradi nje same, a se zaradi tega sooča z veliko tišino pri odzivih. "Od prijateljev dobim odzive - in to mi veliko pomeni, drugače pa je glede tega tišina. Med epidemijo koronavirusa sem začel objavljati na fakbooku, da bi dobil nek odziv, sicer si pa moraš sam predstavljati bralca, ki tvojo podobo vidi v časopisu, in kako se odziva na to."

Otroci vse štekaajo

Devetintridesetletni ilustrator je občinstvu na pogovoru v Vetrinskem dvoru povedal, kakšen je njegov pristop k vzpodbujanju lastne ustvarjalnosti in doseganja najboljših rezultatov. "Da delam celo noč. Da sploh ne grem spat. Običajni rok za oddajo časopisnih ilustracij je dva dni. Jaz delam do zadnjega. S tem imajo nek fizično omejevanje. Imaš neko idejo in potem ob štirih zjutraj ugotoviš, da morda sploh ni dobra. Na ta način moraš najti način, kako premagati samega sebe. Potem pa se kar nekako navadiš na to in zdaj včasih sploh ne grem spat." (smeh)

Stupica ima rad takšno umetnost, h kateri se nenehno vračamo, in tudi sam poskuša ustvarjati takšna vizualna dela. "Tako kot je dobro pesem fajn prebrati večkrat, tudi jaz ciljам na to, da moram podobo pogledati večkrat. Vanjo poskušam skriti določene pomene, tako da ob vnovičnem ogledu odkriješ novega, drugega."

Sicer pa je veliko vprašanje pri posredovanju vizualnega sporočanja tudi to, ali je treba za kompleksne komentare znati dobro brati podobne, s čimer ilustrator izključuje določene skupine prebivalcev. Stupica je prepričan nasprotnega mnenja. "Jaz mislim, da recimo otroci vse štekaajo in prepoznajo marsikaj. Izobrazba pri tem ne šteje veliko."

Ilustrator misli, da se prevlada vizualnega v sodniški kulturi ne bo še naprej poglabljala in da se med mlajšimi generacijami že pojavljajo znaki zasičenosti. "Zdi se mi, da mlajša generacija že kar malo beži od vizualnega. Bolj, kot si mislimo. In potem vidiš, da raje gredo v gozd," je zaključil gost festivala Primaruha.

Rekli so

Razvrednotenje družbe

Majda Širca v kolonmi za siol.net o dramaturško spretni etapi v pohodu na obarave in o tem, kako volk diako menja, ne pa tudi narave

"Za staro šolo, ki se je naslanjala na etiko in vest, je veljalo, da laganje in izogibanje posledicam lastnih dejanj ni dostojno. Era populizma postavlja vse to na glavo. Če se poslanec potem, ko brezsravno popljuje predsednico države, loti še zasmehovanja etičnega kodeksa, ki poleg poslovnika definira parlamentarna pravila, češ da je zanj manj vreden od lovskega, bi nas morale zaskrbeti preference volvik in volivcev. Mogoče je nekemu tako korajžno nakladanje všečno, saj zveni podobno

kot za šankom. V bistvu pa spodbuja neetično vedenje, ki postane sprejemljivo tudi za druge. Kjerkoli pač - v soli, na ulici, v medsebojnih odnosih in v družbi na splošno, saj vzori vlečejo, še posebej iz hrama demokracije. Izvotljena načela, ki jih z nevednostjo, poenostavljenim pogledom na svet in hlastanjem po všečnosti poglabljajo "junaki našega časa", prvi pogled razvrednotenje družbe. Na vrsto ljudje temu celo ploskajo, ker je pač fajn, če ni nič več sveto razen lastnega ega in če se

jutri prekleto to, kar se danes obljublja. Proti družbi brez notranjega kompasa se sploh ni preprosto boriti. Za start v prihodnost bi bila najprej potrebna vrnitev v preteklost. Tja, kjer se je rodila demokracija. Potrebovali bi etična sidra, o katerih je npr. Platon pisal štiri stoletja pr. n. št. ...

Ob sestavljanju vlade se odvija teater s kopico sporočil. Ta pasijon ni brez dramaturških vstavkov, čeprav je ključni suspens umaknjen, saj jim je prvi pol odprl čisto pot. Toliko postaj po teži krogi uprizarjajo predvsem zato, da bi krepili vlogo žrtve in da bi se ljudstvo sprizajeno, če ne že ploskalo, da nas bo v kaotičnem zgodovinskem trenutku rešila njihova vsemožnega požrtvovalnost. Kaotičnega trenutka ne prepoznajo v obupnem stanju razmer v svetu, ki mu vladajo norci, še manj v vseh korupcijskih aferah, ki bremenijo bodoče nosilce oblasti ..." (dr)

Karikatura: Andrej Bajt